

Razstave || Exhibitions

Sonja Jazbec:
Bistrica ob Sotli v dokumentih Zgodovinskega arhiva
Celje

Bistrica ob Sotli, junij 2018

in

Luče v dokumentih Zgodovinskega arhiva Celje

Luče, december 2019

»Arhiv v regiji« je kontinuiran projekt Zgodovinskega arhiva Celje, ki se osredotoča na predstavitev različnih vsebinskih zvrsti in kategorij arhivskega gradiva na konkretnem območju. Namen projekta, ki sta ga leta 2018 postavila direktor arhiva dr. Borut Batagelj in arhivska svetovalka Sonja Jazbec, je približati zakladnico arhivskih dokumentov domačinom v okolju, kjer so le-ti nastali, in utrditi poslanstvo javne arhivske službe v regionalnih okvirjih. Razstave se osredotočajo na predstavitev pestre palete zvrsti in kategorij arhivskega gradiva, vezanega na področje izbrane občine, ki je v pristojnosti arhiva.

Kot prva v seriji Arhiv v regiji je bila razstava **Bistrica ob Sotli v dokumentih Zgodovinskega arhiva Celje**. Razstava je bila postavljena v sodelovanju z Občino Bistrica ob Sotli, otvoritev pa je potekala v okviru prireditev v počastitev občinskega praznika junija 2018.

Kraj se je prvotno imenoval Leskovec, nato Sv. Peter pod Svetimi gorami, od leta 1952 dalje pa nosi ime Bistrica ob Sotli. V enajstih zaselkih biva 1.350 prebivalcev in je ena izmed manjših občin v Sloveniji. Severno meji na občino Podčetrtek, južno na občino Brežice, zahodno na občino Kozje in vzhodno na sosednjo Hrvaško, in to na stičišču reke Bistrice v Sotlo (po obeh rekah je kraj dobil ime). V preteklosti je kraj veliko sodeloval z obmejnimi hrvaškimi območjem, saj ju je družila skupna turistična in spominska pot, posvečena takratnemu predsedniku Jugoslavije Titu, Spominski park Kumrovec – Trebče. Po osamosvojitvi obeh držav je sodelovanje posledično upadlo, a se danes zopet krepi.

Razstava je postavljena kronološko. Najstarejši dokument, predstavljen na razstavi, je urbar župnije Sv. Peter pod Sv. gorami iz leta 1598, zanimivi so tudi načrti posameznih hiš in gospodarskih poslopij. Na razstavi sta med izstopajočim gradivom tudi načrt obstoječe stare cerkve Sv. Petra pod Sv. gorami iz leta 1821 in situacijski načrt cerkve z vrisano novogradnjo iz leta 1826.

Kraj je bil gospodarsko in kulturno središče, najmočnejše med Brežicami in Šmarjem ter Rogaško Slatino in je nekoč spadal med razvitejše kraje v svoji regiji, v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja pa je bil med bolj zaostalimi v šmarski občini. Povprečna velikost posestva je bila 2 do 3 ha obdelovalnih površin. Zaradi neugodne konfiguracije terena je bilo moderno intenzivno kmetijstvo onemogočeno, ker je bilo nedostopno za težko kmetijsko mehanizacijo, dohodki večine kmetij pa so bili prenizki za nakup primerne mehanizacije in preživetje družin. Zaradi tega in splošnega slabega stanja v kmetijski dejavnosti so mladi zapuščali družinske kmetije in se podajali v iskanje zaposlitve v industrijsko bolj razvita središča. V procesu, ki je skozi zadnja desetletja 20. stoletja širil industrializacijo tudi na podeželje, je krajevna skupnost Bistrica ob Sotli že leta 1975 vzpostavila stik z velenjsko tovarno Gorenje z željo, da bi v Bistrici ob Sotli prišlo do izgradnje dislociranega obrata. Po dolgotrajnih obljubah in pogovorih je Gorenje v sodelovanju z Iskro leta 1981 v stari osnovni šoli uredilo dve učilnici, zaposlilo okrog 30 delavcev in začelo z montažo nekaterih izdelkov. Leta 1987 se je obrat iz stare šole preselil v novo proizvodno halo. Leta 1979 je bila uspešno zaključena gradnja osnovne šole Marije Broz, katere otvori-

tve se je udeležil tudi predsednik Jugoslavije Josip Broz Tito, saj je šola dobila ime po njegovi materi. V osemdesetih letih so v Bistrici ob Sotli zgradili bencinsko črpalko, novo trgovino in mrliško vežico. Asfaltirali so več cest, uredili pločnike, avtobusna postajališča, zgradili telefonsko omrežje, obnovili in dogradili vodovod.

Tudi razna društva imajo v Bistrici ob Sotli bogato zgodovino, saj so živela s svojimi prireditvami in številnimi člani. V dokumentih Zgodovinskega arhiva Celje najdemo kar nekaj ustanovnih zapisnikov in seznamov članov posameznih društev, ki so našli svoje mesto na razstavi.

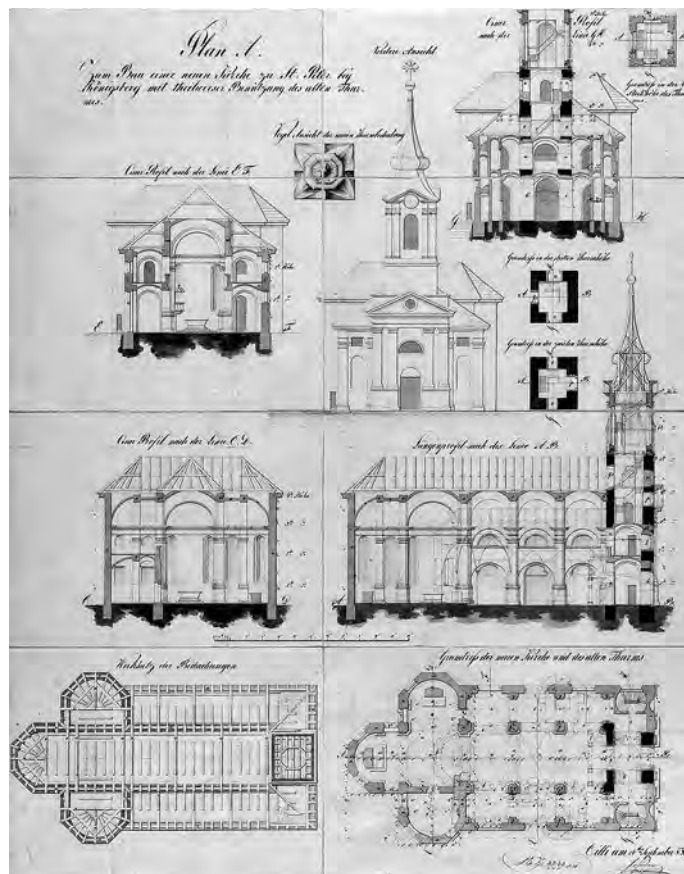
Eden od namenov projekta je tudi dodatno spodbuditi posameznike iz lokalnih okolij k raziskovanju in odkrivanju kulturne dediščine v arhivih. Z odkrivanjem arhivskega gradiva lahko namreč prepoznavamo vsebine, ki so vezane bodisi na osebne zgodbe posameznikov bodisi na zgodbe, vezane na širšo lokalno skupnost. Župan občine Bistrica ob Sotli Franjo Debelak je na otvoritvi razstave povedal, da je počaščen, da je bila njihova občina izbrana kot prva v seriji Arhiv v regiji in ponosen, da jim je skupaj z avtorico uspelo prečesati zgodovino, popisati in poudariti najpomembnejše dogodke in prelomnice, ki so za domačine izredno zanimivi.

Leta 2019 je luč sveta ugledala druga razstava **Luče v dokumentih Zgodovinskega arhiva Celje**. Razstava je bila decembra 2019 postavljena kot zunanja panojska razstava. Deset panojev je postavljenih v idiličnem okolju nabrežja Savinje tik pred začetkom bolj strnjene poselitve Luč.

Pri nastajanju razstave sta se povezala Zgodovinski arhiv Celje, ki je poskrbel za vsebinski del razstave, in Občina Luče, ki je sodelovala pri izboru širokega nabora dokumentov in umestitvi te edinstvene razstave v prostor, ki bo kot stalna razstava nagovarjala tako domačine kot turiste.

Na razstavi so predstavljene reprodukcije 75 originalnih dokumentov iz 15 različnih fondov in zbirk Zgodovinskega arhiva Celje, ki odsevajo značilnosti, spremembe in zanimivosti iz zgodovine Luč. Razstava je zasnovana kronološko. Najstarejši dokument je izsek iz urbarja Gospodstva Gornji Grad med leti 1775–1776, na katerem je predstavljen popis dajatev podložnikov za naselje Karnica. Med starejšimi dokumenti izstopa Koloriran grafični list – bakrorez (datiran okrog 1848), ki prikazuje Iglo, zanimiv skalni samotar, ki leži med Lučami in Solčavo v najožjem delu sošeske, ki jo je Savinja vrezala med strma pobočja Raduše in Dleskovške planote.

Lučani so bili nekdanj znani kot odlični gozdarji, zato je na razstavi prikazanih kar nekaj fo-

Novogradnja cerkve v Sv. Petru pod Svetimi gorami z delno ohranitvijo starega cerkvenega stolpa, 1826–1831. (SI_ZAC/0008 Okrožni urad Celje, sig. 959 a, a. š. 116)

Z otvoritve razstave v prostorih Občine Bistrica ob Sotli, junija 2018. Sonja Jazbec (Zgodovinski arhiv Celje) in Franjo Debelak, župan Občine Bistrica ob Sotli.

IDILN NADEJ

*Koloriran grafični list – bakrorez,
ki prikazuje Iglo iz Solčavske smeri.
(SI_ZAC/1294_00024 Zbirka grafik krajev)*

*Stalna razstava Luče v dokumentih
Zgodovinskega arhiva Celje je postavljena
v idiličnem okolju nabrežja Savinje.*

tografij gozdarjev pri spravilu lesa. Zanimive so fotografije kraja iz različnih časovnih obdobj in ohranjeni plakati, ki so vabili na razne dogodke. Razstavljeni dokumenti iz fonda Občinskega ljudskega odbora Mozirje predstavljajo ogromno zanimivih poudarkov iz razvoja Luč.

Reprodukcije spisovnih dokumentov opozarjajo na urbanizacijo naselja (prenos lastništev zemljišč, gradnja objektov), nastajanje infrastrukture (gradnja cest, mostov, vodovodna oskrba, elektrifikacija, napeljava telefonskega omrežja), prinašajo vtise iz organizacije šolskega dela ter kulturnega in družabnega utripa kraja.

Nabor dokumentov na razstavi je obsežen, čeprav je predstavljen le del raznolikega gradiva, ki ga v Zgodovinskem arhivu Celje hranimo v povezavi z Lučami. Med izborom zelo izstopa lokalno pogojena dejavnost, predvsem vezana na gospodarski (spravilo in plavljenje lesa) in turistični (planinarjenje) utrip Luč.

Vsa povojna leta je bilo v Lučah prisotno močno odseljevanje prebivalcev v večja urbana in industrijska središča ter tudi v tujino. Kasneje se je odseljevanje nekoliko zaustavilo, ker so mladi videli več možnosti in priložnosti v kmetijstvu, postavljen je bil obrat Elkroja v Strugah, nekaj zaposlitev je bilo v gozdarstvu, prav tako so se kazale možnosti zaposlitve v turizmu in gostinstvu ter obrti. Glavna gospodarska panoga pa je ostajalo kmetijstvo z gozdarstvom. Konec sedemdesetih let prejšnjega stoletja je bilo v Lučah 167 kmetij, od tega je bilo 92 tržno usmerjenih, povprečna velikost kmetije je bila malo manj kot 40 ha, povprečna nadmorska višina kmetij je bila 759 m. Glavna kmetijska panoga je bila živinoreja. Večina kmetov je redno oddajala mleko in letno so ga oddali tudi po milijon litrov. Vsi kmetje so bili člani zadruga in so z njo imeli sklenjene dolgoročne kooperacijske pogodbe. Sonaravno kmetijstvo, samotne kmetije na strmih pobočjih in kmečki turizem so od nekdanj način življenja prebivalcev Luč.

Ob otvoritvi je Ciril Rosc, župan Občine Luče, povedal: »Zato bomo tudi v prihodnje dali poudarek prvobitnosti, zgodovini, tradiciji in kulturi ter zavezanosti trajnostnemu alpskemu turizmu, kar vse skupaj dolgoročno prinaša konkurenčno prednost teh naših, še desetletja nazaj zelo odmaknjenih krajev za užitek in počitek, za postanek in obstanek.«

Razstava nazorno in pregledno zrcali preteklost Luč ter tudi utrjuje današnjo predstavo in usmerjanje občine v sonaravni in trajnostni razvoj, ki je pogojen z lokalnimi značilnostmi.

Arhiv se tako s svojimi vsebinami dejavno vključuje v sedanost ter pripomore k boljšemu

poznavanju preteklosti v lokalnem okolju in mu pomaga pri podpori vsebin, ki jih lahko usmeri v turistično promocijo kraja.

Bojana Aristovnik

France Bevk, književnik in politik (1890–1970)

Razstava Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici,
1. september – 30. november 2020

Letos minevata okrogli obletnici rojstva in smrti Franceta Bevka, pisatelja, politika, prevajalca, velikega narodnjaka in domoljuba ter nasploh vsestranskega človeka. V Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici smo njemu v spomin pripravili priložnostno razstavo, ki je od 1. septembra dalje na ogled v predverju arhiva. Na dvanajstih panojih je razstavljenih okoli šestdeset dokumentov, ki se hranijo v fondih in zbirkah arhiva (v osebnih fondih, fondih s področja uprave, izobraževalnih, kulturnih in političnih organizacij ter v zbirki fotografij). Gre za uradne dokumente, pisma in fotografije, ki želijo obiskovalce popeljati po Bevkovi življenjski poti in ga prikazati v različnih vlogah, pri različnih delovnih nalogah. Na naslovnem panoju je Bevkova podoba v lesorezu, ki jo je leta 1939 ustvaril slikar Jože Srebrnič, Bevkov sodobnik in prijatelj. Sledijo dokumenti, nastali pred prvo svetovno vojno, v Bevkovih dijaških letih, ko je med leti 1908 in 1913 obiskoval učiteljsiše v Kopru in Gorici ter za tem nekaj časa poučeval v Orehku pri Cerknem. Z razglednice, ki jo je leta 1916 pisal prijatelju Alojziju Resu, je razvidno, da je v Orehku ustvarjal novelo *Kajn* in čakal na poziv v vojsko. Konec prve svetovne vojne je dočkal na vzhodni fronti in se od tam srečno vrnil domov. Čas med obema vojnama je od leta 1920 dalje preživel na Primorskem, kjer je bil, kot velik narodnjak in neutrudljiv borec za osvoboditev Primorske izpod fašizma, nenehno pod policijskim nadzorstvom in večkrat tudi zaprt. Veliko se je ukvarjal z uredniškim delom. Iz tega obdobja je razstavljeno tudi za-

